

Van de voorzitter

Ambassadeurs

In ons Nederlands Tegelmuseum staat deze zomer de bijzondere tentoonstelling van tegels die ooit verzameld zijn door Helene Kröller-Müller, de oprichtster van het gelijknamige museum. Het Tegelmuseum mocht van de Otterlose burens ruimhartig

gebruikmaken van deze weinig bekende collectie. Een schoolvoorbeeld van museale samenwerking is het, en die kant moet het ook uit in Nederland.

Dat mevrouw Kröller-Müller tegels verzamelde komt grotendeels op het conto van kunsthandelaar en – leraar H.P. Bremmer, bijgenaamd “de Kunstpaus”. Hij was in het begin van de twintigste eeuw een zeer invloedrijke kunstbemiddelaar, die kopers en liefhebbers zowel de weg wees naar nieuwe eigentijdse kunst (Van Gogh, Mondriaan, Toorop, Signac) als naar het Delfts blauw, waarvan de oude tegel voor hem een natuurlijk onderdeel was. Maar het deed bij mij wel de vraag opkomen wie in onze tijd eigenlijk ambassadeurs zijn voor de schoonheid en het verhaal van de Nederlandse wandtegel. De meest in het oog springende lijkt mij Kitty Lameris, die in “Tussen Kunst en Kitsch” regelmatig enthousiast en deskundig een mooie tegel in de schijnwerper zet. Ook Ger de Ree doet dat trouwens bij TV Gelderland. Maar eigenlijk kwam ik tot de slotsom dat wij verzamelaars, liefhebbers, handelaren, zelf die ambassadeurs zijn en moeten blijven. Daarvoor is onze Vriendenstichting er dan ook en ligt er op 30 september weer een mooie Jaardag in het verschiet. En onder al dat ambassadeurswerk ligt natuurlijk het fundament van studie en onderzoek waaraan velen in de afgelopen eeuw hebben bijgedragen. In onze tijd rijst daar de gestalte van Jan Pluis bovenuit, maar daar hoort U op 30 september meer over.

Er is weer een bijzonder nummer van ons jaarboekje Tegel op komst, er ligt een mooi programma voor een tegelexcursie naar Engeland (de inschrijving is geopend), en onze website is geheel vernieuwd. En in Otterlo bruist het van positieve energie.

Kortom, ambassadeurs: een mooi nieuw tegelseizoen gewenst...

Lejo Schenk, voorzitter

Nieuwe website, nieuw logo en nieuw emailadres

Onlangs is onze nieuwe website gelanceerd. De website werd in samenwerking met en steun van het Nederlands Tegelmuseum ontwikkeld door Communicatiehuis de Liemers. Anne Houk de Jong heeft zich bezig gehouden met de indeling van onze website en een aanzet gegeven voor de teksten. Naast de website is ook in samenwerking met het Nederlands Tegelmuseum een nieuwe huisstijl ontwikkeld, die terug te vinden is op de website, maar ook in ons logo. Dit is u waarschijnlijk bij het openmaken van de envelop al opgevallen.

De websites van het Tegelmuseum en van de Vrienden hebben eenzelfde uitstraling, maar zijn wel gescheiden. U kunt de nieuwe website van de Vrienden vinden op vriendennederlandstegelmuseum.nl en die van het Tegelmuseum op nederlandstegelmuseum.nl.

Op elke pagina kan onderin geklikt worden op het logo van het Tegelmuseum of van de Vrienden waardoor u automatisch op de andere website terecht komt. Neemt u gauw eens een kijkje op onze nieuwe website. Wij houden ons aanbevolen voor op- en aanmerkingen. U kunt deze doorgeven via de knop “Contact” en het formulier invullen of rechtstreeks melden via info@vriendennederlandstegelmuseum.nl. Sommige onderdelen van de website zijn nog in ontwikkeling en zullen binnenkort ingevuld worden.

Marianne Florschütz

Jaardag

Jaardag van de Vrienden in Otterlo

Ook dit jaar zal op de laatste zaterdag van september, die valt op de 30^e dit jaar, onze Jaardag worden gehouden. Het bestuur hoopt weer vele Vrienden te mogen verwelkomen in de Waldhoorn, nabij ons museum in Otterlo. Tijdens de Jaardag zal o.a. stil worden gestaan bij de betekenis van het werk van de dit jaar 80 geworden Jan Pluis voor onze stichting en ons museum. Ook zullen nog tal van andere boeiende onderwerpen op deze dag de revue passeren. Een volledig programma is bijgevoegd.

Voor slechthorenden reserveren we graag een paar plaatsen op de voorste rijen. Degenen die daar gebruik van willen maken, kunnen contact opnemen met Marianne Florschütz via telefoon 06 11051893 of email info@vriendennederlandstegelmuseum.nl. Tot ziens op de Jaardag! Namens het bestuur,
Leo van Druten

Vriend, wat vind je van mijn tegel?

Op de Jaardag staat ook weer het onderdeel “Vriend, wat vind je van mijn tegel” op het programma. Als u meer wilt weten over de oorsprong van een tegel of over de voorstelling, neem de tegel dan mee naar de Jaardag of maak zelf een foto. De tegel wordt voor de deskundige zaal geprojecteerd en besproken. Ook vinden wij het leuk om de zaal een bijzondere tegel te laten zien waarvan u alles al bekend is!

Maakt u zelf een foto, mail die dan naar Tonny Pijper (pyperat@planet.nl).

Neemt u de tegel mee naar de

Jaardag, dan kunt u deze aan het begin van de lunchpauze laten fotograferen door Tonny Pijper. Meldt dit even bij binnenkomst, dan vertellen we u waar dit zal plaatsvinden.

Marianne Florschütz

Vanwege een logistieke complicatie zal het jaarboek Tegel dit jaar pas rond de 15e oktober verzonden worden naar de huisadressen. Aanwezigen op de jaardag zullen uiteraard wel hun exemplaar ter plaatse in ontvangst kunnen nemen.

Museum

Nieuws uit het Museum

Dankzij de mooie exposities in de afgelopen periode zit het museum met de bezoekersaantallen behoorlijk in de lift. Met de huidige expositie ‘De vergeten collectie van Helene Kröller-Müller’ doorbreken wij zelfs alle records van de afgelopen jaren. Wij zijn natuurlijk erg blij met deze ontwikkeling. De pers besteedt ook steeds meer aandacht aan ons museum. We hebben zelfs in het magazine van Het Financieele Dagblad gestaan. Met het toenemend bezoekersaantal (hoort zegt het voort) en de aandacht van de pers zal de bekendheid van ons aller museum verder toenemen. En dat was ook hard nodig. De samenwerking met het Kröller-Müller Museum is overigens best uniek. Al jaren wordt vanuit de overheid gepleit dat er meer samenwerking moet komen tussen grote en kleine musea. Rapporten vol zijn daarover geschreven. In de praktijk komt daar echter nauwelijks iets van terecht. Hoe dan ook, onze sa-

menwerking met het Kröller-Müller Museum verloopt meer dan voortreffelijk. Een schoolvoorbeeld zou ik zeggen!

Een andere positieve ontwikkeling is dat de nieuwe websites gereed zijn zowel van de Vrienden als van het Museum. Ik ben erg blij met onze samenwerking. De beide sites hebben dezelfde ‘look en feel’ wat de herkenbaarheid ten goede komt. Ook de website is uiteraard belangrijk voor de bekendheid van het museum. Maar daarbij is een goede website noodzakelijk om fondsen te kunnen benaderen of externe financiering (schenkingen of legaten) te kunnen aantrekken. Vanwege onze ANBI-status kan een schenking een belastingvoordeel opleveren. Voor nadere informatie verwijs ik u korthedshalve naar de website. Hoe dan ook: het is voor het museum bittere noodzaak om - mede vanwege de bezuinigingen - externe financiering aan te trekken.

Graag zie ik u tegemoet op de komende Jaardag van de Vrienden.

Eric Mackay, directeur

Nieuwe aanwinsten in het museum

Schenking stoof met tegel

Tijdens de gecombineerde vergadering van museum- en vriendenbestuur in mei droeg Lejo Schenk een Friese stooftegel uit particulier bezit over aan ons museum. De tegel, ingebouwd in een houten stoofje met messing hengsel is beschilderd met een Bijbelse voorstelling (het verhaal van de farizeeër en de tollenaar uit het evangelie van Lucas) en een bewerkte psalmtekst. Boven de voorstelling staat ook een naam, die door beschadiging helaas niet meer goed leesbaar is, en het jaartal 1845.

Vermoedelijk verwijst dit naar de oorspronkelijke eigenaar van de stoof.

Jan Pluis herkent

het als werk van de tegelschilder Jacobus ten Zweege (1808-1869), vele jaren de eerste schilder bij Tichelaar in Makkum. De tegel zelf is gebroken, dat risico was nu eenmaal groot bij het daadwerkelijk gebruik van een stooftegel, waar je je voeten op zet. Ons museum had nog niet een dergelijke stoof, en door de datering is deze ondanks schade zeer interessant.

Johan Kamermans, conservator

Exposities in het Nederlands Tegelmuseum

De vergeten collectie van Helene Kröller-Müller

*t/m 29 oktober
(verlengd)*

De kunstverzameling die Helene Kröller-Müller (1869-1939) begin vorige eeuw bijeenbracht is natuurlijk allesbehalve vergeten. Gestimuleerd door kunstpedagoog H.P. Bremmer

verwierf zij een indrukwekkende reeks schilderijen van Van Gogh, kocht werk van eigentijdse kunstenaars en gaf opdrachten aan belangrijke architecten. Wat echter bijna nooit getoond wordt, en daardoor vergeten raakte, is haar verzameling oude kunst en kunstnijverheid. Ze bouwde een grote collectie Delfts aardewerk op, de inventarislijst van het Kröller-Müllermuseum telt bijna 180 tegels en tableaus. Deze passie deelde zij evenzeer met Bremmer. 'Wat heb ik toch een macht en een pracht!', schrijft ze na een dag uitzoeken en sorteren van tegels. Ook kocht zij de tegels aan die Bart van der Leck vanaf eind jaren 30

maakte. De collectie wordt nu vrijwel geheel getoond in een expositie die ook laat zien hoe de verzameling tot stand kwam en hoe de tegels een plaats kregen in haar woonvertrekken.

De expositie werd op vrijdagmiddag 7 juli onder veel belangstelling geopend door de directeur van Museum Kröller-Müller, Lisette Pelsers.

Bijbel in beeld. Prenten en tegels

11 november 2017 t/m 18 februari 2018

In 2017 wordt herdacht dat het protestantisme 500 jaar geleden ontstond: volgens de overlevering timmerde Luther op 31 oktober 1517 zijn stellingen tegen de deur van de slotkapel in Wittenberg. Luther vertaalde in de daaropvolgende jaren de Bijbel ook in de volkstaal, en daar zouden nog tal van nieuwe vertalingen op volgen. Veel uitgaven werden geïllustreerd met prenten, en zelfs aparte prentenbijbels, die de voorstellingen onder bereik van een breed publiek brachten. Deze series waren de voorbeelden voor de tegelbakkerijen die in de loop der zeventiende eeuw series Bijbeltegels op de markt brachten. Bekend is natuurlijk de invloed die de etsen van Matthaeus Merian uit de jaren 1625-1628, via de uitgaven van Nicolaes Visscher en Pieter Schut op de tegelschilders hadden. De ontwikkeling van de verbeelding op prenten, en de samenhang met de series van Bijbelse voorstellingen op tegels zullen centraal staan op onze najaarstentoonstelling. Voor deze expositie wordt samengewerkt met museumvriend Evert van Gelder, maar ook met twee verzamelaars van historische bijbeluitgaven, de heren Henk de Kort en Otto van Middendorp.

Van Dehua naar Otterlo. Blanc de Chine, Chinees porselein en tegels

3 maart 2018 t/m 21 mei 2018

Komend voorjaar is in ons museum porselein te zien van twee hedendaagse Chinese kunstenaars uit de stad Dehua, traditioneel het centrum van het *Blanc de Chine*. De stad Dehua ligt in de provincie Fujian, traditioneel een belangrijk handelsknooppunt in het zuidoosten van China, aan de Straat van Taiwan. Uitgenodigd zijn Su Xian Zhong (1968) een meesterkunstenaar die niet alleen in traditionele stijl werkt, maar ook vernieuwing van de kunst aandurft. Hij heeft een eigen instituut. De tweede kunstenaar is Chen Ming Liang (1963), die dichterbij de traditie blijft. Beiden zijn al begonnen met de voorbereiding van werken voor de expositie.

Het initiatief voor deze

expositie is genomen door kunsthistorica I Hong Tan, vriend van ons museum en gespecialiseerd in de kunst van Zuidoost-Azië. Zij is zelf afkomstig uit de provincie Fujian. In het winternummer van het tijdschrift *Vormen uit Vuur* zal overigens ook een artikel verschijnen over de bijzondere collectie achttiende-eeuwse *Blanc de Chine* in de collectie van het Kröller-Müller Museum.

Expositiecommissie

Ideeën voor exposities worden besproken en uitgewerkt in een expositiecommissie, die gemiddeld eens per 6 weken samenkomt. Deze groep kan enige versterking gebruiken. Wie een voorstel heeft of eens aan een tentoonstelling mee wil werken kan zich melden bij Eric Mackay

(eric.mackay@nederlandstegelmuseum.nl)

of Johan Kamermans

(johan.kamermans@nederlandstegelmuseum.nl).

Vriendenvitrine

In de Vriendenvitrine liggen tot de laatste dag van oktober tegels van Paul Kil. Hij is uroloog en daarom zal het niemand verbazen dat het onderwerp PISSERS is. Zijn verhaal gaat hierbij. Vanaf 1 november 2017 tot en met de laatste dag van februari 2018 vult Lejo Schenk de Vriendenvitrine. Met Nederlandse tegels, maar ook met een aantal tegels uit diverse landen. We hebben om bepaalde redenen een ruil moeten toepassen.

Voor volgend jaar hebben we 1 vuller, maar we zoeken nog een vriend die met een deel van zijn of haar collectie de Vriendenvitrine wil vullen. We houden ons aanbevelen!

Vries Kool (vrieskool@outlook.com)

Marianne van den Ent

(mariannevandenent@concepts.nl)

Collectie Paul Kil - uroloog in het Elisabeth-TweeSteden Ziekenhuis te Tilburg t/m 30 oktober 2017

Urologen houden zich bezig met ziekten en aangeboren afwijkingen aan urinewegen (nier, blaas, prostaat) en mannelijke geslachtsorganen (penis en zaadballen). Helaas mag mijn vak zich niet verheugen in de hoogste waardering: men noemt ons steensnijders, loodgieters of nog erger piemeldokter. Vandaar mijn voorliefde voor de tegels die u hier bijeen ziet.

Overall staat het mannelijk lid afgebeeld in rustende of fiere "staander" positie. De meest belangrijke functie van het orgaan: het geleiden van de urinestroom uit de

blaas naar de buitenwereld wordt treffend uitgebeeld in alle variëteiten. Soms hapert de straal, soms is de straal gespleten, en soms (vaak dankzij urologische

interventie) een schitterende boog.

Om al deze tegels bijeen te krijgen heb ik de steun van vele ervaren tegelliefhebbers mogen krijgen. Zij hielpen mij met signaleren, opsporen en verkrijgen van de tegels. De eerste tegel verkreeg ik na bezoek aan Joop Gosliga in Groningen. Hij bezat meer dan tien plassers maar was, jaren geleden, nog zeer gehecht aan zijn uitgebreide collectie. Op het eind van mijn bezoek mocht ik een tegel uitzoeken om mijn gewenste collectie mee te starten. Ik had mij degelijk voorbereid en dacht slim te zijn de tegel te kiezen die afgebeeld was in onze jaarlijkse ledenuitgave *Tegel 22* uit 1994. Volledig onbekend met de kwaliteiten van tegels bleek het een misbaksel, maar voor mij van onschatbare emotionele waarde en de start van een verzameling.

Toen Joop zijn collectie onlangs van de hand deed, gunde hij mij de overige plassers waarvoor ik hem immer dankbaar ben. Om die reden draag ik deze vriendenvitrine aan hem op. Helaas verhindert zijn leeftijd hem de kwaliteit van de tegels persoonlijk te komen inspecteren, maar zijn commentaar zou zijn: blijf zoeken, je vindt altijd een mooiere!

Joop bedankt!

Paul Kil

Collectie Lejo Schenk

1 november 2017 t/m 28 februari 2018

Het verhaal van Lejo staat in het vorige Vrienden-nieuws en daar verwijzen we dan ook naar. Inmiddels is de keus gevallen op 2 mooie 17de-eeuwse Nederlandse series, een mini-collectie Middeleeuwse vloertegels uit heel Europa, wat vroege Spaanse gotico-tegels, een serietje 17de-eeuwse Spaanse hoekstukken (alizes) en een aantal Spaanse vroege arista- en cuerda seca tegels.

Tegels in den vreemde

Vrienden in den vreemde

Dit jaar zijn we weer eens met een volgeladen wagen door Portugal getrokken om vele vrienden op te zoeken, van wie zeker de Portugalgangers uit 2008 en 2011 er enkele kennen. In de Alentejo liepen we in de brandende zon – gelukkig zijn we niet van eucalyptushout – naar mensen te zoeken die de sleutel van de dichte kerk onder hun hoede hadden, vaak tevergeefs. Toch hebben we weer tegels ontdekt die we nog niet eerder bewonderd hadden.

Eerst de tegels, dan de Tegelvrienden en tot slot de bespreking van de overige (deels) tweetalige boeken. AZULEJOS Als je na de grens Spanje-Portugal bij Vilar Formoso even linksaf slaat, word je meteen overdonderd door het stralende stationnetje: vijftig

tegelttableaus en nog eens honderd blauwwitte sierpa-neeltjes met geel en blauw in de omlijstingen uit de eerste helft van de twintigste eeuw (20A). Ze zijn vervaardigd bij Viúva Lamego in Lissabon en misschien geschilderd door J. Alves de Sá, volgens Hengle en Hustinx (1987). De meeste tableaus zijn realistische gezichten op bekende stadsmonumenten en er zijn een paar landelijke scènes met figuren in klederdracht. Het is een feest der herkenning - de Torre de Belém in Lissabon, Buçaco of Figueira da Foz en het Casa do Paço - maar er is er ook een waarop het spoornet van de provincie Beira Alta staat afgebeeld. Er hangt een bord bij van de tegelpolitie met een waarschuwing aan dieven dat alle tegels geïnterviewd zijn. Een verbluffend begin van de tocht door Portugal!

In het Museu Nacional do Azulejo in Lissabon was een tijdelijke tentoonstelling van achttiende-eeuwse tegels en tableaus uit Coimbra. Een van de samenstellers was Diana Gonçalves dos Santos, die we uit Porto kennen. Een groot verschil met in Lissabon vervaardigde tableaus is dat ze veel vrijer zijn geschilderd. Ook vertonen de omlijstingen minder symmetrie. De barok blijft een hoogtepunt in de Portugese tegelschilderkunst!

De zestiende-eeuwse Igreja Matriz (belangrijkste kerk in een parochie) in Sesimbra is voornamelijk bekleed met verschillende typen enxaquetadas (meer of minder ingewikkelde schaakbordpatronen) in groen en wit uit de zeventiende eeuw, maar in enkele nissen zitten kleine veelkleurige tableautjes met landelijke voorstellingen en albarradas (bloemenvazen).

In Vidigueira (Alentejo) was de Igreja da Misericórdia dicht, maar we hebben iemand met een sleutel gevonden, gelukkig, want de blauwwitte voorstellingen met een rechte barokrand (António Pereira, die we ook kennen uit Recife, begin achttiende eeuw) waren prachtig, al waren de tegels vaak verkeerd herplaatst: Renaissancemotieven en veel bloot, maar ook een tafereel van Jezus met de Samaritaanse vrouw.

In Viana do Alentejo, staat hoog een fortificatie met binnen de muren twee kerken. De buitenkant van de kerken is typisch Manuelijns en binnenin zie je voornamelijk zeventiende-eeuwse patroontegels in blauw, wit en geel, ook hier vaak verkeerd herplaatst.

Het zestiende-eeuwse Mosteiro de S. Bernardo In Portalegre, nu een kazerne van de Portugese Militaire Politie, waar we rondgeleid werden door de wachtcommandant, hadden we al eerder bezocht, maar deze

keer heb ik eerst het cadeau gekregen boek van Teresa Saporiti, *Azulejos do Mosteiro de São Bernardo em Portalegre* (Lisboa 2008) bestudeerd. In dit prachtige boek over de stichting en de architectuur van het voormalige klooster, met achterin een integrale vertaling in het Engels, staan ook alle tegeltableaus afgebeeld. Er zitten nog een paar zestiende-eeuwse *corda seca* tegels in de muren, maar de blauw-witte tableaus zijn uit 1739 of daaromtrent en verbeelden zowel profane als religieuze scènes, waaronder enkele uit het leven van St. Bernard van Clairvaux. Ze zijn aan de bovenkant uitgesneden, zoals toen gebruikelijk was. Santos Simões heeft sommige toegeschreven aan Policarpo de Oliveira Bernardes, maar José Meco heeft zijn twijfels. Er zijn waarschijnlijk drie verschillende schilders aan het werk geweest en de Nederlandse invloed op de stijl wordt alom herkend. Het grappigste tableau vind ik de Lactatie van St. Bernard, waarop Maria met kind uit haar rechterborst melk spuit naar de geknielde St. Bernard, een scène die bij vele kunstenaars populair was tot ze op het Concilie van Trente verboden werd. In dezelfde plaats zijn we ook binnengelaten in de Igreja da NS do Bomfim, met vier prachtige scènes uit het Nieuwe Testament, ook barok, maar iets vroeger.

In het noorden van Portugal, in Vila Real, hebben we ook nog drie kerken met tegels bezocht: De Capela Nova (andere namen: Igreja S. Paulo, Ig. S. Pedro Novo, Ig. dos Clérigos) met zijn prachtige classicistische gevel op het kruispunt van twee convergerende straten heeft een lambrizing van barokke blauw-witte tegeltableaus met afbeeldingen van heiligen (18A). De S. Pedro heeft tot aan het plafond grote 'tapetes' van blauwgeelwitte patroontegels uit 1692, heel indrukwekkend, en de Igreja da Misericórdia uit 1520 blijkt ook nog enkele veelkleurige zeventiende-eeuwse tegels te hebben. Zo staan we niet alleen vaak voor dichte deuren maar ook voor verrassingen. AMIGOS De belangrijkste nog levende tegelkenner van Portugal, José Meco, is 65 geworden en dat is gevierd met een avond vol eerbetoon en een liber amicorum van collega's, met heel veel foto's. De tegelreizigers naar Portugal en Brazilië zullen velen herkennen. Feliciano David, de huidige president van de Amigos do Museu Nacional do Azulejo, was zo vriendelijk ook José Meco voor de lunch met ons uit te nodigen en heeft ons bovendien het fraaie boekje in

drievoud cadeau gedaan, ook voor ons Museum en de Stichting Vrienden. Een etentje met Theo Jongasma en Rui Mota (Tegelreis 2008) stond ook weer op het programma, evenals een logeerpartij bij Inês Pinto en haar gezin.

Inês Maria Jordão Pinto, *Azulejos holandeses na Casa do Paço*, het leuke en rijk geïllustreerde boekje over de bijna 6.700 Hollandse tegels in Figueira da Foz, heeft een tweede druk gekregen. Inês heeft enkele nieuwe ontdekkingen gedaan, die nog niet in deze uitgave staan, maar waarover ze graag een stukje voor ons zou willen schrijven of vertellen volgend jaar. Het boekje werd gepresenteerd voor een volle zaal inwoners van de stad, onder wie ook Teresa Folhadela (Tegelreis 2011). Van de Gemeente heb ik een paar exemplaren meegekregen voor Nederlandse geïnteresseerden.* Er trad ook een trio op waarin haar 14-jarige zoon viool speelde: Handel, Bach en nog meer. Na een korte inleiding van een van de wethouders heb ik een praatje gehouden over de betrekkingen tussen Portugal en Nederland op tegelgebied. Daarna hield Inês een prachtige presentatie over het gebouw en zijn bewoners, over de tegels daar en over de vervaardiging van Oudhollandse tegels. Haar nieuwe ontdekkingen over de afgebeelde echtparen kwamen ook aan de beurt. Grappig genoeg bleek Robert Vonk (Tegelreis 2011), bij wie we gezellig gelogeed hebben, een Bijbeltegel te bezitten identiek aan een tegel in het Casa do Paço. Hij had hem op de kop getikt in Lissabon.

(OVERIGE (DEELS) TWEETALIGE BOEKEN: Dit laatste deel van het door Francine geschreven stuk is te vinden onder "Publicaties" elders in dit bulletin.) Bijzondere tegels, lieve vrienden en prachtige boeken, het was alweer een mooie reis door Portugal.

Francine Stoffels

*aanvragen bij Francina@stoffels.one

Tegelreizen

Verslag voorjaarsexcursie naar Polen: een onontgonnen tegelland

Zeventien Vrienden hadden ingetekend op de door bestuurslid Frans Klein georganiseerde reis naar Polen, van 15 tot en met 20 mei 2017. Om 11.40 uur kwamen we maandag de 15^e per KLM in Warschau aan. Daar stond onze erudiete Poolse gids Thomas met een busje en chauffeur ons op te wachten. Na het inkwartieren in hotel Desilva Wilanów trokken we naar het historische centrum van Warschau om door een lokale gids rondgeleid te worden. We bezochten de Sint Annakapel, nu onderdeel van de Universiteit, waar in de sacristieruimte (met prachtig ingelegd meubilair) onder het raam een betegelde lambrizing te zien viel van mooie Amsterdamse bijbeltegels met anjerhoeken, gemengd met landschapjes en, volgens Peter Sprangers, ook Utrechtse tegels. Een dienst-

doende non meende te weten dat deze tegels uit een kasteel verderop afkomstig zijn, en door elkaar hier gezet zijn bij de wederopbouw in de naoorlogse jaren. Op het grote plein in hartje stad zochten we vervolgens de zonovergoten terrassen op voor een lunch, waarna groepsgewijs op eigen gelegenheid de stad verkend werd. In het hotel wachtte ons na het diner een inleiding van Peter Sprangers (ondersteund door beelden en informatie van Jan Pluis en prof. Piotr Oczko, die samen een boek over het later nog te bezoeken Wilanów-paleis schreven, en ondertussen hard doorwerken aan het verzamelen van steeds meer informatie). Peter besprak een selectie van locaties in Polen waar Nederlandse tegels zijn te vinden, en maakte ons bewust dat er nog heel veel onderzoek nodig is om uit te vinden waar die waarschijnlijk miljoenen Nederlandse tegels die in de Oostzeevaart naar Polen zijn geëxporteerd, geproduceerd werden. Wat is Amsterdams, wat is Utrechts, wat komt uit Harlingen? En zijn er sponzen over en weer gebruikt die de zaken nog ingewikkelder maken?

Dinsdag 16 mei: Per bus ging het deze dag naar het dichtbij gelegen Wilanów-paleis, gebouwd door architect Locci Augusto. Nu een museum vol mooie kunst en stijlkamers, eind zeventiende eeuw een barokke residentie die de latere Poolse koning Jan Sobieski schonk aan zijn geliefde Italiaanse vrouw. Onze groep was natuurlijk vooral geïnteresseerd in het zg. Faience Kabinet. Een zaaltje met fraaie Nederlandse tegels en tegeltableaus (Jan van Oort, Amsterdam, rond 1690), in Polen opgehoogd met goudverf om ze beter aan te laten sluiten bij de decoraties in het paleis. Een schitterend geheel, al konden de suppoosten hun ogen niet geloven dat die Nederlandse bezoekers over de vloer kronkelden om alles gefotografeerd te krijgen. Overigens zaten er onder langs de wanden opnieuw rijen zeer wonderlijk gemengde tegels, inclusief lokale replica's.

Volgend hoogtepunt was, na de lunch, een bezoek aan het prachtige Lazienki park en museum, het oudste park van Warschau, met klassieke tuin. Het barokke paleismuseum, gebouwd door de Nederlandse architect Tielman van Gameren, staat als het ware in het water, door vijvers met gondels omgeven. In de Bacchuszaal, met een mooi schoorsteenstuk van Jordaens, treffen we zeventiende eeuwse Nederlandse tegels aan. Ook enkele badkamers zijn betegeld, maar ook met in de jaren '50 gemaakte Poolse kopieën, volgens de rondleider.

Deze avond werden we ook weer bijgeschoold, nu door Frans Klein die een inleiding op de geschiedenis van Polen had voorbereid. Een geschiedenis die getekend wordt door conflicten en oorlogen, met als rode draad steeds het verlangen om een eigen natie met een eigen identiteit, en een goede vorst te behouden. Hoogtepunt is wel de periode van midden 16^e tot midden 17^e eeuw, die wel de Poolse renaissance wordt genoemd. Onder koning Sigismund II bloeiden toen

kunst en cultuur. Na deze zeer uitvoerige chronologie, eindigend met het bezoek van een groep Nederlandse tegelvrienden, nam conservator Johan Kamermans het stokje over. Hij bereidde ons inhoudelijk voor op de bezoeken aan het slot Marienburg (Malbork) en een aantal andere locaties in Gdansk. Tot slot had ondergetekende nog wat gegevens opgediept over de intensiteit van de Nederlandse (vooral Amsterdamse) handel (graan!) met de Oostzeehavens, in de periode voorafgaand aan de Nederlandse Gouden Eeuw. Woensdag 17 mei: Vroeg vertrokken we voor de busreis van ongeveer 5 uur naar Gdansk, met een tweetal stops. De eerste in het fraaie stadje Pultusk, waar we in de oorspronkelijk 15^e eeuwse kerk welkom werden geheten door de pastoor. Hij gunde ons het privilege de St. Franciscuskapel te bewonderen, voorzien van 2580 Nederlandse tegels. Vrijwel allemaal blauw, op enkele bijzondere paarse bijbeltegels na, en met algemeen voorkomende voorstellingen van landschapjes met gekruiste hekjes, duiventillen, maar ook bloemenmandjes.

Mogelijk van Amsterdamse origine, maar zoals vaker deze week werden er ruimhartig andere opties open gelaten. De tegels blijken afkomstig uit het nabijgelegen kasteel, ooit bisschoppelijk paleis, en zijn waarschijnlijk in de 19de eeuw verzet naar de kerk. Snel observeerden we hierna nog even wandelend het authentieke stadje. Thomas en de bus brachten ons na weer anderhalf uur voor de lunch bij een restaurant dat gevestigd bleek in een oude steenfabriek. We kregen in deze romantische omgeving een echt Poolse lunch opgediend: varkensvlees, rode bietjes, tomatensoep met vermicelli, en gebak na. Smakelijk en zeer verzorgd.

Daarna 3 uur verder naar slot Marienburg (Malbork Castle) voor de Nederlandse tegels aldaar. Marienburg zou het grootste gotische kasteel ter wereld zijn. Het werd in 1276 gesticht door de Duitse Teutoonse ridders die een grote rol speelden in de Poolse staatsgeschiedenis. Het werd in de 18de eeuw vrijwel gesloopt, gerenoveerd in 1802 en weer verwoest in 1945. De indrukwekkende reconstructie van nu is UNESCO-erfgoed. Na de uitbundige rondleiding met verhalen over de militaire onoverwinnelijkheid van de Teutoonse ridders, kwamen we op de bovenetage bij

een marmeren wasbak, omgeven door Nederlandse tegels. Het rood marmeren bassin diende om handen te wassen voor het binnengaan van de zaal waar vieringen plaatsvonden. De tegels: Bijbelse voorstellingen (vrij algemeen), dubbele cirkeltegels, kinderspelen en herders. Hoekvullingen met bijtjes en ossenkoppen. En ook door sommigen als Rotterdams benoemde kwartrozetten. Waar kwamen ze vandaan, deze tegels? Amsterdam, Harlingen, Rotterdam? Er werd tot in Gdansk over door gefilosofeerd. We sliepen gerieflijk in Hotel Dom Muzyka, het fraai gerestylede voormalig conservatorium.

Donderdag 18 mei: 's Ochtends een wandeling door het prachtige oude centrum van Gdansk. Danzig, de latere vrijstaat onder Napoleon, was in de zeventiende eeuw de grootste stad van Polen en van het hele Baltische gebied. In de 17de eeuw deden jaarlijks wel 2000 schepen uit Amsterdam deze stad aan! Alles wat Polen binnenkwam moest via Danzig, en ging over de rivieren verder het land in. Grappig was dat we in het historische zogenaamde Holland House, nu een restaurant, werden gewezen op een gloednieuw, vakkundig geschilderd tegeltableau van Hugo Kaag. Als werkplaats lazen we Koch-Workum. Toen onze gids, een afgestudeerd jurist, onze interesse voor tegels en de Hanzehandel doorkreeg, kwam hij tot onze verrassing met het verhaal dat hij in de juridische archieven ooit een zaak was tegengekomen, die diende bij het juridisch hof van de Hanze in Lubeck, tussen de stad Gdansk en Haarlem of Amsterdam. Dat zou gaan over het recht om tegels te mogen kopiëren. Enfin, er werden meteen adressen uitgewisseld.

Naast het raadhuis van de Hoofd Stad aan de Lange Markt bezochten we het raadhuis van de Oude Stad (Ratusz Starego Miasta), gebouwd in 1595 door Anthonis van Obbergen. Daar zijn wanden met waarschijnlijk Friese tegels, in kleine dubbele cirkels. Voor de restauratie waren vele kopieën in Polen gemaakt. Verder nog landschappen en herdertegels, die Utrechts aandoen. Zeker 800 tegels, ruw geschat, met twee diagonale spijkergaatjes.

Hoogtepunt van de tour was toch het bezoek aan het Artus Court (Museum Junkerhof) een renaissancestisch gebouw dat diende als ontmoetingsplaats voor handelaren en magistraten. Middelpunt is daar de gigantische, bijna 11 meter hoge tegelkachel uit 1546. Er zitten meer dan 500 individueel geschilderde tegels in, veelal met portretten. Karel V, Isabella van Spanje, de keurvorst van Saxen, ze zijn er allemaal. Een symbool van religieuze tolerantie. Maar ook monniken en

nonnen staan er op die drinken en feesten. Een Lutherse protestkachel is het dus ook. Maker van dit prachtstuk is de Meistertopfer Georg Stelzener. Elders in het gebouw stuiten we nog op blauwe tegels in paarse achthoeken (Harlingen, Amsterdam 1740?, wie weet het?).

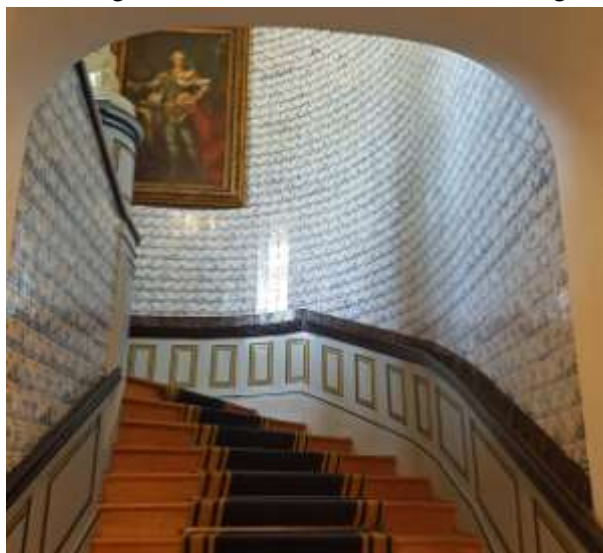
Als toetje mogen we nog even het Archeologisch Instituut in. Daar bezichtigen we een wand met tegels van de Poolse keramiste Anna Maria Strzelczyk. De individuele tegels, waarschijnlijk gekochte, geperste exemplaren van 15 x 15 cm zijn op het glazuur beschilderd met motieven ontleend aan Hollandse tegels. Ze omgeven twee kleine, op dezelfde manier gemaakte sloopstableautjes. Na deze groepsexcursie waaieren we individueel uit over de stad. Schrijver dezes bezocht met een groepje het in een

voormalig franciscaans klooster gevestigde Muzeum Narodowe (onderdeel van het Nationaal Museum) waar we het unieke geluk beleefden om het wereldberoemde, prachtige drieluik over het Laatste Oordeel van Hans Memling ongestoord te kunnen bewonderen. Daarna brachten we geruime tijd door in de Faience zaal, waar ondermeer bloemstuktableaus van Jan van Oort te zien waren en Delftse faience, maar ook vele andere tegels en maiolica uit Europese landen. En niet te vergeten de imposante eigen productie van Gdansk, waarbij opnieuw de prachtige en soms reusachtige kacheltegels de show stelen.

Vrijdag 19 mei: Per bus terug van Gdansk naar Warschau. Onderweg vertelt gids Thomas op indringende en ook persoonlijke wijze over het gevecht van zijn land Polen om een modern Europees land te worden. De inrichting van een nieuw onderwijssysteem, een woningbeleid, het regelen van pensioenen en de gezondheidszorg, het inrichten van de staat zelf: het raakt diep aan individuele levens en is nog steeds niet af. Maar Thomas vindt het wel fascinerend om mee te maken. "Het voelt als een sprong van 100 jaar in de geschiedenis", zegt hij. "Dertig jaar geleden waren we maar 25 jaar verder in ontwikkeling dan Afrika. Nu zijn dat er 100"...

De tweede tussenstop is een nieuw hoogtepunt: het Nieborow paleis. Ook dit is gebouwd door Tielman van Gameren, die in het Warschau van de tweede helft 17de eeuw een gevierd architect werd. In het entreegebouw komen we meteen een goed gemaakte tegelkachel van lokale makelij tegen, de tegels beschilderd met op Utrecht geïnspireerde herdertegels. Even verderop in de hal is de binnenboog van een schouw bekleed met zowel originele als gekopieerde herderscènes. Hetzelfde in de toiletten. Verder mogen

we nog niet kijken, want er staat een lunch klaar. En wat voor een! In de zaal is een gigantische ovale tafel gedekt waar we allen ruim kunnen aanzitten. Er is prachtig gedekt, met verse bloemdecoraties, midden op de tafel die een meter of drie breed is. Met de smaakvolle, maar niet overdreven lunch voelen we ons als aan een staatsdiner. Daarna gaan we het gebouw verder door. Pièce de résistance is het enorme trappenhuis, dat van plint tot over het gehele plafond door betegeld is met 8 à 10.000 Nederlandse tegels.

Een haast duizelig makend gezicht. Met het aanbrennen ervan is in 1766 begonnen. Aangenomen werd steeds dat de tegels uit Harlingen kwamen. Maar ook hier komt het gezelschap er niet uit. Zijn de wanden Utrechts en is het plafond Amsterdams? Of gemaakt in Harlingen met sponzen uit Amsterdam en Utrecht? Er is nog veel onderzoekswerk te doen. . .

Op de verdere tocht door het gebouw zien we een bedwelmend mooie groene tegelkachel, in Polen geproduceerd, die we ook al in het museum in Gdansk aantreffen. Even fraai oogt een paarse kachel met fabels van La Fontaine, die in 1982(!) gemaakt bleek. Bij het paleis hoort ook een majolicafabriekje. Het gebouwtje bevat een kleine representatie van producten die sinds de oprichting in 1881 zijn gemaakt. Recent is er niet meer geproduceerd, maar er schijnt gewerkt te worden aan een doorstart. Na een wandeling door het in Franse stijl aangelegde park met een mooie bomencollectie vertrekken we voor onze laatste hotelnacht in Polen. Het blijkt een hotel van het gedroomde nieuwe Polen: glas, marmer en staal in het uiterst comfortabele businesshotel Sobieski by Radisson.

Zaterdag 20 mei: Deze laatste ochtend kon naar eigen wensen worden doorgebracht. Diverse mensen bezoeken musea, boekwinkels, antiquairs, of leveranciers van houtsnijwerk en subtiele wodka's. Maar menig reiziger wordt toch ook weer met de zonnebril op de neus op een van de terrassen van de hoofdstad aangetroffen.

Op de luchthaven nemen we met warme woorden en een attentie namens de groep afscheid van gids en

chauffeur. Om 19.15 uur landen we in Amsterdam, buitengewoon tevreden over een zeer verrassende tegelreis. Organisator Frans Klein krijgt lof, complimenten en onder welgemeend applaus een Poolse trofee overhandigd namens de hele groep.

Lejo Schenk

Reis naar Engeland, donderdag 10 mei tot en met vrijdag 18 mei 2018

Op het programma staan voornamelijk tegels uit de tweede helft van de 19e eeuw, en het begin van de 20e eeuw, maar in Londen is er voor de liefhebber van oudere tegels ook veel te zien in het Victoria and Albert en het British Museum.

We reizen naar Nottingham. Op vrijdag bezoeken we Hornsea, waar een bijzondere privé villa staat vol met Engelse en Nederlandse tegels, op de terugweg is er tijd voor een bezoek aan Europa's grootse antiekcen-trum, Hemswell. Ook gaan we vanuit Nottingham 2 dagen naar Stoke-on-Trent waar we The Gladstone Pottery Museum, The Wedgwood Museum en The Potteries Museum & Art Gallery bezoeken. Op zondagmiddag bezoeken we een van de mooiste privé verzamelingen van tegels in de UK.

Op maandag vertrekken we met de bus naar Ironbridge naar het Jackfield Tile Museum en dineren en overnachten we in het plaatsje Ironbridge.

De volgende dag rijden we via Watts Gallery met een mooie collectie De Morgan tegels en de Watts Chapel naar Londen. Daar overnachten we in de buurt van Hyde park van waaruit we naar de verschillende musea (Victoria and Albert Museum, British Museum, Leighton House Museum) met tegelcollecties in een half uurtje kunnen lopen.

De kosten bedragen ca. € 1050.- per persoon op basis van een tweepersoons kamer. Daarvoor krijgt u de hotelovernachtingen + ontbijt, busvervoer en ook 3 diners en 5 lunches. Als u alleen op een kamer slaapt, kost de reis ca. € 1400.-, dit komt voornamelijk doordat 1 persoonskamers in Londen zeer kostbaar zijn. Graag uw definitieve aanmelding voor 30 september, het aantal plaatsen is beperkt. Betaling van de reis in 2 termijnen, oktober en maart. Aanmelden bij Mark van Veen: vanveen.mark@gmail.com of 06-47132192.

Namens het bestuur,

Mark van Veen

Interview met Piotr Oczko

Mede dankzij de hulp van Piotr was onze reis naar Polen een succes. In juli was hij in ons land en heb ik hem een paar vragen gesteld over zijn interesse in onze tegels.

Piotr, geboren in 1973, is professor aan de Jagiellonen Universiteit in Krakau. Hij is de schrijver van 6 boeken, ca. 90 artikelen waarvan de meesten zijn gewijd aan de Nederlandse cultuur, kunst en literatuur (vooral toneel van de 17de eeuw, genrestukken en aardewerk), en een vertaler van Nederlands naar Pools (bijv. Joost van den Vondel, Johan Huizinga, Frank Westerman).

V. Hoe begon jouw interesse voor de Nederlandse geschiedenis en cultuur?

A. Het begon met mijn moeder, zij had een pen vriend in Antwerpen in de jaren '60. In de jaren '80 kregen ze weer contact. Dit maakte het voor mij mogelijk om een paar keer vakantie te houden in Vlaanderen. De eerste keer was in 1995 en ik was gelijk verliefd op de Lage Landen. Echter, later liet ik Vlaanderen "vallen" voor Holland. Voor mijn doctoraal zocht ik een 17de-eeuws onderwerp in de Lage Landen. Zo kwam ik in Nederland terecht, waar zich in die eeuw veel meer ontwikkelingen afspeelden op cultureel gebied. Mijn promotie onderzoek richtte zich op het toneelstuk *Lucifer* van Vondel. Dit heb ik in het Pools vertaald en uit laten geven.

V. En hoe begon jouw interesse voor Nederlandse tegels?

A. De genen, denk ik (lach). Mijn moeder verzamelt blauw-wit Engelse faience, Meissen Zwiebelmuster en Poolse blauwe faience Włocławek. Hierdoor was ik van jongs af aan al omringd door aardewerk. Voor het eerst las ik over Nederlandse tegels toen ik 10 jaar oud was, het was een Poolse detective roman die zich afspeelde in Engeland. De held van het verhaal, een detective, kwam in een Engels landhuis en zag daar een badkamer met Hollandse mythologische tegels. Toen dacht ik: dat moet heel mooi zijn! Twee jaar later zag ik pas echt Hollandse tegels. Dat was tijdens een bezoek aan het kasteel van Malbork, waar jullie ook zijn geweest. Sinds mijn eerste bezoek aan de Lage Landen kocht ik hier een daar een tegel om een collectie op te bouwen – ik vond ze mooi, maar wist er eigenlijk weinig van.

In 2011 was ik bijna klaar met mijn boek voor mijn professoraat, *Bezem en kruis. Schoonmaakcultuur in Nederland of de geschiedenis van een obsessie* (binnenkort verkrijgbaar in het Nederlands via Primavera Pers, Leiden). Toen kwam in mij op: zijn er bezemende vrouwen op Nederlandse tegels? Ik schreef

naar het Nederlands Tegelmuseum in Otterlo en Johan Kamermans bracht me in contact met Jan Pluis (Johan, ben ik daar nog altijd dankbaar voor!). Jan werd niet alleen een *tile-teacher*, maar ook een goede vriend en een soort vader. Samen schreven we een aantal artikelen en twee boeken. Het eerste over het Faience kabinet in het Wilanówpaleis, de betegelde kamer die je gezien hebt. De tweede, een uitgebreide studie over Nederlandse tegels in Polen, ca. 1000

bladzijden; het zal binnenkort uitkomen. Ik begon nu ook gericht tegels te verzamelen, niet meer zomaar wat te kopen. In 2013 had ik ook een soort persoonlijk trauma. Om Vondel te parafaseren: *indien ik de troost in verquikking der tegels niet hadde, ik verging in myn elende*.

V. Wat voor tegels hebben je speciale belangstelling?

A. Van de bijbeltegels heb ik het meest. Ik heb nu een collectie van bijna 1000 Nederlandse tegels (987 om precies te zijn) waarvan 361 bijbeltegels. Iedere tegel in de collectie is volgens wetenschappelijke regels

beschreven in een thuis-catalogus inclusief foto's. Het beslaat nu bijna 4000 bladzijden. Ik heb ook een paar voorbeelden voor mijn tegels zoals prenten en een koperplaat van Merian. Mijn grote wens is om nog een nisvloertegel te vinden met een Bijbelse voorstelling. Jan Pluis zegt: sommige mensen verzamelen geen tegels, zij verzamelen plaatjes, mooie voorstellingen. Voor mij is de historische context veel interessanter.

V. Wat vind je nu zo aantrekkelijk bij de Nederlandse tegel?

A. Deze tegels hebben qua esthetiek veel overeenkomst met volkskunst wat ik zeer waardeer, ze zijn democratisch, ze hebben geen hofpretenties. Er zit ook vaak humor in.

V. Was je altijd al een verzamelaar?

A. Jazeker. Werner Munsterberger gaf zijn boek de titel: *Sammeln. Eine unbändige Leidenschaft. Psychologische Perspektiven*. Ik was altijd al een hopeloze verzamelaar, te beginnen met postzegels, zoals de meeste jongens deden in de jaren '80. Mijn verzamelgebied omvat nu portretminiaturen, old English pottery Tower Blue van Spode, Biedermeier landschappen en portretten, Schwarzwald klokken (maar geen koekoeksklokken!), 19de-eeuwse keuken-potten met Hollandse landschappen en verder nog tegels. Mijn financiële middelen zijn vaak beperkt – in centraal Europa is het salaris veel lager dan in Holland, maar ik had geluk en een "goed oog". Mijn favoriete stuk is niet iets wat ik kocht maar dat uit de familie kwam: een schilderij van de hand van Jacob Willemz. de Wet de Oudere, voorstellende *De ark bij de Filistijnen*. Er waren nog drie andere Bijbelse schilde-

rijen van De Wet in de familie maar slechts één heeft de oorlog overleefd. En natuurlijk heb ik een bijbeltegel met dezelfde voorstelling.

V. Raad je ons nog aan om andere delen van Polen te zien voor Hollandse tegels?

A. Ja, je moet gaan naar Dolny Śląsk, in het Duits: Niederschlesien, kortom het gebied van Wrocław/Breslau. In Wrocław is de fantastische Beyersdorf-Zimmer, nu in het Historisch Museum van Breslau, twee mooie kamers in het voormalige Eulenburgs' paleis in Krzyżowice (Schlantz), en een bijzondere kamer in een paleis in Pakoszów (Wernersdorf). In Krakau, mijn geboorteplaats, daar is een van de vroegste kamers in Europa versierd met Hollandse

tegels. Niet toegankelijk voor publiek, maar als je het wil zien, vraag het mij.

V. Tot slot, gebruik je de Nederlandse tegels ook in je colleges?

A. Jazeker, heel veel eigenlijk. Ik geef nu een college over de Europese kunstgeschiedenis. Bijvoorbeeld, als ik spreek over de romaanse poort van de kerk van St. Trophime in Arles, gebruik ik de bijbeltegels met de evangelisten, plus een tegel met *Ezechiëls visioen*.

Mijn studenten onthouden het altijd.

Hartelijk dank!

Frans Klein

ECTC

-- Beurzen --

Tegelbeurs Delft

Zaterdag 7 oktober 2017 van 9.00-13.00 uur.

Locatie: Brabantse Turfmarkt 9, Delft. Er is volop parkeergelegenheid (vanaf 10 uur betaald).

Het aanbod op deze beurs bestaat uit voornamelijk Nederlandse bodemvondsten zoals: baardmankruiken, majolica, tin, glas, metaaldetectorvondsten en munten.

Inlichtingen: Theo van Halderen (email: thalderen@yahoo.com; tel: 0152122227 of 0648466725).

www.facebook.com/Tegel-en-bodemvondstenbeurs-Delft

Tegelbeurs Nottingham

Zaterdag 7 oktober 2017 van 10.00 tot 16.00 u.

TACS Antique & Collectable Tile Fair 2017. Tegelbeurs van de Tiles and Architectural Ceramics Society (TACS), georganiseerd door Mark van Veen. Er zijn vooral Engelse industriële tegels te koop uit de 19^e en 20^e eeuw.

Locatie: St. Jude's Church Hall, 405 Woodborough Road, Mapperley, Nottingham NG3 5HE

Inlichtingen: Mark van Veen (email: vanveen.mark@gmail.com; tel: 06-47132192).

www.facebook.com/byTACS

-- Musea en tentoonstellingen binnen- en buitenland --

Nederland

Nieuw Buinen - Keramisch Museum Goedewaagen.

Verschillende exposities:

- Tegelkunst van Plateelbakkerij Zenith, 1934-1942
Tot 2 oktober

Een tentoonstelling gewijd aan de tegels van Zenith tijdens de crisisjaren. In totaal zijn er ongeveer 200 tegels te zien afkomstig uit de verzamelingen van Vrienden Bert Schrage en Bert-Jan Baas. De tegels met voorstellingen van plaatselijke monumenten werden gemaakt voor sigarenwinkels in heel Nederland. Bert Schrage maakte een inventarislijst op van meer dan 400 tegels.

- Nieuwe aanwinsten van tegelkunst van de Haagsche Plateelfabriek Rozenburg, 1883-1900
Tot 23 december

Expositie van tegelplaten en tegeltableaus uit de vroege periode van Rozenburg.

- De Stijl en het constructivisme in Nieuw Buinen
Tot 23 december

Expositie waarin aandacht wordt besteed aan de invloed van De Stijl en het Constructivisme op de Nederlandse keramiek; met o.a. tegels van Bart van der Leek.

Glaslaan 29, 9521 GG Nieuw-Buinen. Openingstijden
ma - vr 10.00 – 16.00 u, za-zo 13.00 – 17.00 u.

www.keramischmuseumgoedewaagen.nl

Weesp - Museum Weesp

Vaste collectie: Weesper en Hollands porselein
Nieuwstraat 41, 1381 BB Weesp. Openingstijden wo
– zo 13.00 – 17.00 u.

www.museumweesp.nl

Duitsland

Boizenburg - Erstes Deutsche Fliesen Museum

100 Jahre Boizenburger Fliesen – Was unsere Urgroßeltern schufen

Vanaf 9 september 2017

Tentoonstelling van de verzameling van Ulrich Hamburg uitgebreid met een in 2016 verworven aanvulling van 254 tegels.

Reichenstraße 4, 19258 Boizenburg. Openingstijden: di - vr 10.00 – 16.00 u, za – zo 14.00 – 16.00 u.

www.jugendstilfliesen-museum.de

Hamburg - Fliesenhandel Schitteck

Fliesenhandel Schitteck heeft een tegelmuseum met tegels van na 1900.

Winsener Stieg 1a, 21079 Hamburg. Openingstijden: ma-vr 10.00 – 17.00 u.

www.fliesenhandel-schitteck.de

Neurenberg - Germanischer Nationalmuseum Nürnberg.

In dit museum is een collectie kacheltegels en tegelkachels uit de periode 1400 – 1700 te vinden. Kartäusergrasse 1, 90402 Neurenberg. Openingstijden: di - zo 10.00 – 18.00 u., wo 10.00 – 21.00 u.

www.gnm.de

Sinzig - Heimatmuseum Sinzig

In Sinzig, aan de Rijn tussen Bonn en Koblenz, werd in 1861 een nieuwe tegelfabriek, vooral gericht op vloertegels, opgericht. Deze bestaat nog altijd, vlak naast het spoorwegstation, als locatie van Deutsche Steinzeug Cremer & Breuer AG. De fabriek is in de afgelopen anderhalve eeuw bepalend geweest voor de ontwikkeling van het middeleeuwse stadje (met de mooie, laat-romaanse Sint-Peterskerk), in de jaren

vijftig van de vorige eeuw werkten er ruim 700 mensen en klonken de sirenes die de werktijden aangaven in de hele stad.

Bij het 140-jarig jubileum is in 2011 een expositie ingericht, en een publicatie verschenen, in het Heimatmuseum Sinzig, gevestigd in een 19de-eeuws stadskasteel. Die expositie is later voor een deel verwerkt in de vaste opstelling van de stadsgeschiedenis in het museum. Er is onder meer een verrassend grote collectie van de mallen die gebruikt werden voor de vervaardiging van vloertegels met een ingelegd patroon. Ook wordt een beeld gegeven van de toepassing van de vloertegels, in de regio en verder weg.

Barbarosstraße 35, 53489 Sinzig.

Openingstijden: do 10-12 u. za-zo 14.00 – 17.00 u.

www.museum-sinzig.de, met daarbinnen interessante links naar tegeldocumentatie.

Oostenrijk

Innsbruck – Volkskunstmuseum

Hier vindt u een grote collectie kacheltegels en ook een paar tegelkachels.

Universitätsstraße 2, 6020 Innsbruck. Openingstijden: ma - zo 10.00 – 18.00 u.

www.tiroler-landesmuseen.at

-- Websites --

Nederland

Website Nederlands Tegelmuseum

Museumparels - Op verzoek van het *Friesch Dagblad* leverde Johan Kamermans dit jaar tien bijdragen aan de rubriek Museumparels. Hierin wordt steeds een bijzondere Friese tegel of een tableau toegelicht. Alle stukken zijn na te lezen op de vernieuwde website van het museum (www.nederlandstegelmuseum.nl) onder 'Over ons' naar 'Uitgelichte verhalen'.

Website www.spijkertegels.nl

Medio oktober van dit jaar zal de website www.groenehartvertellingen.nl van Freek Mayenburg komen te vervallen in verband met onoplosbare softwareproblemen. Op deze website staat een keur aan informatie over antieke tegels waaronder veel thematische onderwerpen.

Deze informatie wordt beetje bij beetje overgebracht naar een geheel nieuwe website onder de naam www.spijkertegels.nl. Op deze website zal naast specifieke aandacht voor de Goudse tegel ruim aandacht worden besteed aan Nederlandse tegels. Het is de bedoeling dat de website verder zal worden gevuld met nieuwe tegelinformatie. De opzet van de website is thematisch.

Duitsland

Websites Wilhelm Joliet

Op de websites van Wilhelm Joliet is weer veel nieuws te vinden over Nederlandse en buitenlandse tegels. De meest recente aanvulling op de website over Rotterdamse tegels betreft Rotterdamse tegels uit de 18e eeuw in Den Walcherschen Dolfeyn in Domburg (www.tegels-uit-rotterdam.com).

Op de website met Die Geschichte der Fliese zijn alleen al de laatste maand 3 aanvullingen geplaatst, zoals 18de-eeuwse tegels uit Erfurt, Dorotheenthaler Fayencetegels in het Arnstädter Schlossmuseum, en middeleeuwse keramische siervloeren in een kloosterkerk in Sponheim (www.geschichte-der-fliese.de). De moeite waard om eens te kijken.

-- Publicaties --

Nederland

Eva Rovers - De eeuwigheid verzameld

Biografie over Helene Kröller-Müller. In dit boek is te lezen hoe de collectie van Helene tot stand is gekomen en hoe het museum Kröller-Müller is ontstaan. € 45,00, o.a. te koop in de winkel van het museum.

Oostenrijk

Klaus Markovits - Tiroler Kachelöfen

328 blz, 506 foto's. Weger Verlag, Brixen. € 34,50
Overzicht van Tiroler tegelkachels uit kastelen, paleizen en kloosters.

Polen

Binnenkort komt van de hand van Piotr Ozcko en Jan Pluis een dik boek over Nederlandse tegels in Polen uit. Voorlopig in het Pools, maar met veel plaatjes.

Portugal

Teresa Saporiti - Azulejos do Mosteiro de São Bernardo em Portalegre (Lisboa 2008). In dit prachtige boek over de stichting en de architectuur van het voormalige klooster, met achterin een integrale vertaling in het Engels, staan ook alle

Verenigd Koninkrijk

Voor wat voorpret voor de reis naar Engeland is het goed om de volgende links te bekijken:

www.stokemuseums.org.uk

www.ironbridge.org.uk

www.britishmuseum.org

www.vam.ac.uk

tegeltableaus afgebeeld. Een bijzonderheid van dit boek is dat de auteur een overzicht geeft van alle belangrijke tegelschilders uit de achttiende eeuw.

Fragmentos de cor – azulejos do Museu de Lisboa (120 pag.)

Portugees en Engels naast elkaar. Dit is de catalogus bij de gelijknamige tentoonstelling in 2016 in het Museu de Lisboa (vroeger: Museu da Cidade). Na de twee inleidingen volgen twee artikelen van gerenommeerde auteurs, met elk een bibliografie en veel illustraties over verschillende aspecten van 500 jaar tegels in Lissabon. Dat van José Meco (17-59) is een historisch overzicht, ook van het museum, en dat van Fernando M. Peixoto Lopes en Margarida Almeida Bastos (61-85) gaat over de esthetische meerwaarde van tegels voor Lissabon. Het catalogusdeel geeft een tamelijk uitgebreide beschrijving met foto's van alle tentoongestelde panelen en tableaus, onder andere een paneel met Nederlandse enkele tegels. Voor wie geen Portugees leest is dit een fantastisch overzicht van de vele eeuwen tegels in Lissabon.

Azulejos – Maravilhas de Portugal (Centro Atlântico, maart 2017, 336 pag.),

opgedragen aan Santos Simões. Het voorwoord van José Meco en alleen de korte inleidingen op dieper gravende teksten met details zijn in het Engels vertaald. Er staat ook een prachtige tijdsbalk in. Maar het gaat voornamelijk om de magnifieke foto's van veertig beroemde tegelmonumenten in Portugal, beschreven

door verschillende auteurs, van wie de Portugalreizigers er enkele kennen: Igreja de São Victor in Braga en het Casa da Música in Porto (Rosário Salema de Carvalho), de Sé in Porto (Diana Gonçalves dos Santos, die ons daar heeft rondgeleid), de art nouveau gevels in Aveiro (Patrícia Sarrico, idem) en nog 36 tegelwonderen. Het kloekke boek wordt afgesloten met 10 pagina's relevante bibliografische gegevens.

Inês Maria Jordão Pinto,
Azulejos holandeses na Casa do Paço,
het leuke en rijk geïllustreerde boekje over de bijna 6.700 Hollandse tegels in Figueira da Foz, heeft een tweede druk gekregen.

Vriendennieuws digitaal (vanaf nu in kleur)

Wenst u Vriendennieuws digitaal te ontvangen, mail dan naar markvanveen@planet.nl.

If you would like to receive the newsletter of the Friends of the Dutch Tile Museum, please send an email to markvanveen@planet.nl

Möchten Sie die Freunde-Nachrichten des Vereins digital empfangen, bitte schreiben Sie ein E-mail zu markvanveen@planet.nl

Advertenties en informatie

Voor winkels, ateliers en bedrijven is er de mogelijkheid om in het Vriendennieuws te adverteren. Het gaat dan om 1/8 pagina, die twee keer wordt geplaatst (in februari en september). Het tarief is €125.

Informatie voor het volgende Vriendennieuws (februari 2018) kunt u voor 1 januari 2018 sturen naar Marianne Florschütz info@vriendennederlandstegelmuseum.nl

Vrienden van het Nederlands Tegelmuseum krijgen op vertoon van de vriendenkaart 10% korting op aankopen in de museumwinkel, met uitzondering van boeken.

KELLY WITTEVEEN
RESTAURATIE & DECORATIE

*Specialist in Conservatie en Restauratie
van keramiek en glas*

Sperwer 8
7132 EM
Lichtenvoorde

+31 (0)6 - 21 92 63 53
info@restauratiedecoratie.nl
www.restauratiedecoratie.nl

Antieke Tegels De Duif
Heino

www.antieketegelsdeduif.net

Piet Borghardt
Tel +31 (0)572 355022
Mob. 06 3050 4723
borghardt@hetnet.nl

REGTS
ANTIEKE TEGELS

8911 DZ LEEUWARDEN
+31 (0) 85 060 1272
INFO@ANTIEKETEGEL.NL
WWW.ANTIEKETEGEL.NL
GEOPEND OP AFSpraak

VHOK
NEDERLANDSE
VERENIGING VAN
HANDELAARS IN
MIDDELEEUWSE
KERAMIEK

FRIDES LAMÉRIS

KUNST- EN ANTIEKHANDEL V.O.F.
GLAS & CERAMIEK

*Tegel met een
voorstelling van
een vogel.
Veelkleurig.
1625-1650*

NIEUWE SPIEGELSTRAAT 55
1017 DD AMSTERDAM
TELEFOON: 020-6264066
TELEFAX: 020-6265893

KOOS ROZENBURG
ANTIQUITEITEN

*Spec. tegels en delfts blauw
uit de 17e en 18e eeuw*

*ook: vroeg ijzer,
meten en wegen,
oude schaatsen*

DELFT
MARKT 2
2611 GT
015 2147828

KRAMER KUNST & ANTIEK
IN- EN VERKOOP VAN ANTIEKE EN NIEUWE TEGELS

PRINSEGRACHT 807 / 1017 KA AMSTERDAM
+31(0)20 626 11 16 / INFO@ANTIQUETILESHOP.NL
WWW.ANTIQUETILESHOP.NL

Uw advertentie hier ?

Rob Michiels
Auctions

Het veilinghuis met de grootste
keus aan antieke tegels!

Volgende veiling Europese keramiek
16 december 2017

www.robmichiels.com